

Романюк І. М., кандидат педагогічних наук, доцент, начальник кафедри суспільної комунікації гуманітарного інституту НУОУ (м. Київ)

СПЕЦИФІЧНІ ПРИНЦИПИ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

У рамках реформи вищої військової освіти висвітлюються принципи кредитно-модульної технології щодо підвищення якості вивчення дисциплін слухачами військових навчальних закладів Збройних Сил України та військових підрозділів вищих навчальних закладів України.

Ключові слова: навчально-виховний процес, кредитно-модульна технологія, організаційні форми, прийоми і методи навчання, принципи кредитно-модульної технології навчання.

В рамках реформи вищого військового образования раскрываются принципы кредитно-модульной технологии повышения качества изучения дисциплин слушателями высших военных учебных заведений Вооруженных Сил Украины и военных подразделений высших учебных заведений Украины.

Ключевые слова: учебно-воспитательный процесс, кредитно-модульная технология, организационные формы, приемы и методы обучения, принципы кредитно-модульной технологии обучения.

Within the framework of reform of higher military education principles light up credit-module technologies in relation to upgrading study of disciplines by the listeners of soldiery educational establishments of Military Powers of Ukraine and military subdivisions of higher educational establishments of Ukraine.

Keywords: educational-educate process, credit-module technology, organizational forms, receptions and methods of studies, principles credit-module technologies of studies.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Основною метою навчання, на початку ХХІ століття є не стільки засвоєння суми знань (цьому сприяє розвиток глобальних інформаційних мереж), а й розвиток особистості та формування її мислення. Специфіка підготовки військового фахівця вимагає постійного вдосконалення професійної та методичної майстерності. Тому необхідно переглянути підходи до структури навчання, особливо контроль оцінювання знань в умовах стрімкої, динамічної та ритмічної організації військової служби взагалі та її складової - навчально-виховного процесу вищих військових навчальних закладів Збройних Сил України та військових підрозділів вищих навчальних закладів України.

Будь-яка технологія навчання має свої педагогічні особливості, які суттєво відрізняють її від інших навчальних технологій. Окремі з них є провідними, без них навчальна технологія втрачає свою сутність, перестає бути сама собою [1, 2, 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Сучасні підходи до проблеми впровадження інноваційних технологій навчання та контролю засвоєння знань слухачів (курсантів, студентів) вищих військових навчальних закладів Збройних Сил України, військових підрозділів вищих навчальних закладів України, зокрема, щодо соціальної зорієнтованості змісту, вивчення умов її застосування, як передумови розбудови системи підготовки військових

фахівців, та її інтеграції з новаторським потенціалом військово-педагогічної школи означені у програмі, навчально-методичній літературі та публікаціях І.Біжана, С.Залкіна, В.Карпенка, Б.Найденова, Ю.Приходька А.Челпанова (з питань організації навчально-виховного процесу у вищих військових навчальних закладів Збройних Сил України, військових підрозділів вищих навчальних закладів України за модульним ринципом); В.Афанасенко, М.Деменко, А.Кривошелика, Е.Лусса, М.Нещадима, Я.Подольяка, В.Талалаєва (з питань організації контролю засвоєння знань в умовах інноваційних технологій) [4, 5, 6].

Метою статті є виявлення впливу принципів кредитно-модульної технології щодо підвищення якості участі у навчально-виховному процесі слухачів (курсантів, студентів) військових навчальних закладів Збройних Сил України та військових підрозділів вищих навчальних закладів України.

Виклад основного матеріалу дослідження.

В основі навчального процесу (у тому числі – навчально-виховного процесу вищих військових навчальних закладів Збройних Сил України, військових підрозділів вищих навчальних закладів України) лежать вихідні положення (принципи), за якими визначаються організаційні форми, прийоми і методи навчання. Дидактичні принципи можна поділити на дві групи: загальні і специфічні. Загальні дидактичні принципи стосуються будь-якого навчального процесу. Частина вихідних положень відносяться до змісту і методів викладання, а саме: принципи

доступності, наочності, зв'язку теорії з практикою, професійної спрямованості, науковості. Ряд принципів пов'язани з навчальною діяльністю тих, хто навчається: **активності і самостійності систематичності і послідовності навчання, міцності засвоєння знань, поєднання навчальної діяльності з науковою.** Основу специфічних принципів складатимуть ті, які є визначальними у тій, чи іншій технології навчання, вони дають змогу виокремити технологію з-поміж інших, формують її назву.

Кредитно-модульна технологія навчання логічно увібрала в себе два дидактичні поняття кредиту і модуля, які суттєво впливають на підхід до організації засвоєння знань з тієї чи іншої дисципліни, а також спонукають підпорядкувати інші навчальні компоненти (форми, прийоми, методи, засоби тощо) своїм вимогам [8, 9].

Специфічними принципами кредитно-модульної технології навчання є: **принципи гуманізації і гуманітаризації, демократизації, кредитності, модульності, індивідуалізації, диференціації, інтеграції.**

Гуманізація передбачає беззастережне визнання загальнолюдських цінностей (милосердя, доброта, чесність, правдивість, справедливості, гідності тощо), і формування громадянина-патріота (воїна-патріота). Гуманізація - це олюднення закладу освіти, створення максимально сприятливих умов для розкриття і розвитку здібностей кожного суб'єкта навчання, формування взаємовідносин на засадах любові до Держави.

Принцип гуманізації передбачає таку систему суб'єкт-суб'єктних діалогових взаємовідносин у військовому навчальному закладі, які створюють найсприятливіші умови для розвитку кожним суб'єктом педагогічного процесу своїх духовно-інтелектуальних і творчо-діяльнісних здібностей, неповторних національних, особистісних рис і засвоєння необхідної кількості знань, умінь і навичок, щоб стати справжнім фахівцем військової справи. Поняття гуманітарності в військовій освіті видається нам значно ширшим від гуманізації.

Зміст слова гуманітарний, включає в себе все, що стосується людини, суспільства. **Гуманітаризація** в освіті спрямовується не лише на формування гуманістичних взаємин між учасниками навчально-виховного процесу, перетворення слухача (курсанта, студента) із об'єкта в суб'єкт навчання, а й передбачає:

- максимальне наближення вивчення кожної навчальної дисципліни до майбутніх потреб;
- оптимальне поєднання і узгодження викладання гуманітарних дисциплін з

природничо-математичними та професійно-орієнтованими;

- посилення ролі гуманітарних наук в усіх військових навчальних закладах та військових підрозділах вищих навчальних закладів, зокрема й у технічних (командних та інженерних);

• формування системи правової культури і правових взаємовідносин у військовому навчальному закладі, які моделюють демократичний устрій держави і включають морально-правову відповідальність учасників навчально-виховного процесу за свої дії відповідно до статуту навчального закладу;

- індивідуалізацію навчання, створення умов для вибору кожним слухачем (курсантом, студентом) навчальних дисциплін відповідно до структурно-логічних схем та здобуття якісної освіти;

• поєднання загальнолюдських і національних цінностей з світським вихованням;

- формування політичної культури, вміння спілкуватися, відстоювати свої погляди, знаходити компроміси за умов розмаїття політичних сил, не нав'язуючи тим, хто навчається, тих чи інших ідеологічних думок чи позицій.

Принцип гуманітаризації спрямовує педагогічні процеси на індивідуальний розвиток і саморозвиток особистості, максимальне наближення вивчення кожної навчальної дисципліни до майбутніх потреб слухачів (курсантів, студентів), формування системи морально-правових відносин, політичної культури, оптимальне поєднання загальнолюдських і національних цінностей, виховання на засадах християнської моралі, і гуманітарно-зорієнтоване вивчення дисциплін фундаментально і професійної підготовки.

Проблема демократизації освітніх процесів логічно випливає з основних засад демократичного суспільства і є його похідною. Важливі суттєві ознаки демократичного навчального закладу:

- забезпечення права вибору випускниками шкіл вищих навчальних закладів лише за покликанням та рівнем підготовки;

• правова нормативність усіх компонентів життя слухачів (курсантів, студентів) і юридична навченість усіх суб'єктів навчально-виховного процесу;

- відкритість і прозорість навчальної установи, свобода слова і запитань;

• адаптованість навчальних технологій до реальних потреб слухачів (курсантів, студентів) у здобутті якісної освіти.

Відомо, що кожний слухач (курсант, студент) - неповторна індивідуальність, зі своїми природними задатками і здібностями, психологічними і фізичними можливостями, зрештою, зі своїм рівнем загальноосвітньої підготовки.

Тому одна і та ж сукупність наукових знань матиме різні рівні адаптації, які забезпечуються диференціацією навчального матеріалу, залежно від інтелектуальних можливостей слухачів (курсантів, студентів).

Кожний викладач адаптуючи наукові знання до реальних можливостей слухачів (курсантів, студентів) повинен відчувати критичну межу і не переходити Державний стандарт вищої освіти.

Суттєвою ознакою змісту навчання є його доступність, яка забезпечується диференціацією когнітивних (знансєвих) компонентів і тісно взаємопов'язана з індивідуальними особливостями слухачів (курсантів, студентів). Тобто диференційований зміст навчання, взаємодіючи з суб'єктами навчання, взаємодіючи з суб'єктами навчання, адаптується до них і спонукає зустрічний процес – **індивідуалізацію** навчання. Власне поняття кредиту й забезпечує реальну індивідуалізацію навчання, оскільки слухач (курсант, студент), з одного боку, має право обирати посилену кількість навчальних дисциплін для наступного засвоєння.

Разом з вибором навчальних дисциплін слухач (курсант, студент) обирає й найбільш ефективні для себе форми навчання: індивідуальну, індивідуалізовану, індивідуально-групову чи групову. Принцип індивідуалізації передбачає таку технологію організації засвоєння знань, умінь та навичок, яка дає змогу кожному навчатися і розвиватися за індивідуальним планом і програмами, використовуючи оптимальний термін навчання, який відповідає його психолого-фізіологічним можливостям.

У зв'язку з **кредитним** вибором навчальних дисциплін спостерігається унікальний процес: слухачі (курсанти, студенти) самостійно і добровільно поділяються, на типологічні групи залежно від рівня своєї підготовленості і реальних можливостей. Звісно, що такий поділ відрізнятиметься від ідеалу і в процесі навчання вони корегуватимуть свої дії: хтось занижив свої можливості, а інший - навпаки. У цих умовах суттєво змінюється роль викладача: він не просто викладає і чекає сесії, а йде на зустріч тим, хто навчається.

Вивчивши їхні психологічні особливості, викладач всіма педагогічними методами намагається полегшити і спростити їхній шлях до успішного засвоєння змісту навчальної

дисципліни. Такими педагогічними засобами є:

- доцільне зменшення навчальних дисциплін у навчальному плані шляхом інтегрування споріднених навчальних дисциплін, які мають спільне ядро знань;

- вмілий, залежно від змісту навчальної дисципліни (трудність і складність, кількість елементів знань тощо), розподіл кредитів між навчальними дисциплінами;

- використання диференційованої (різномірної) структури елементів знань навчальної дисципліни, яка адаптується до реальних можливостей слухачів (курсантів, студентів);

- еkleктичне об'єднання навчальних дисциплін у групи (страги) за логічно змістовими лініями з метою зменшення кількості навчальних дисциплін, які вивчатимуться слухачами (курсантами, студентами) одночасно;

- використання високоефективних технологій навчання...

З вищевказаного випливає, що **диференціація** виконує важливі функції в кредитно-модульній технології навчання:

- підвищення науковості та доступності навчання, пізнавальної активності слухачів (курсантів, студентів);

- адаптування змісту навчальних дисциплін до індивідуальних особливостей слухачів (курсантів, студентів);

- поглиблення, засвоєння дисциплін професійної підготовки, використовуючи максимальну диференціацію їхнього змісту;

- діалектична взаємодія з інтеграцією, посилення розвивальних взаємодій;

- включення слухачів (курсантів, студентів) у науково-дослідну роботу.

Принцип диференціації передбачає горизонтальне і вертикальне структурування навчального матеріалу і адаптування його до реальних психолого-фізіологічних можливостей слухачів (курсантів, студентів). Принцип кредитності дає змогу тим, хто навчається, вільно обирати навчальні дисципліни відповідно до структурно-логічних схем і рекомендацій куратора, спонукає їх брати зобов'язання (і виконувати) щодо вчасного і якісного їхнього засвоєння, а також уніфікує повне навчальне навантаження за курсами навчання (60 кредитів - навчальний курс, 1 кредит - 27 годин).

Диференційним процесам протидіють інтеграційні.

Під **інтеграцією** у широкому сенсі, слова розуміється приведення змісту освіти до єдиної дидактичної форми для підготовки робітників за групами професій і за професіями широкого профілю, які

об'єднуються на основі науково-технічної, соціально-економічної, психоорганізаційної і дидактичної сутностей, що існують у сучасному виробництві і навчанні.

Під інтеграцією у вужчому сенсі слова потрібно розуміти приведення загальноосвітніх, загально технічних, спеціальних навчальних предметів, усіх навчально-виробничих робіт в єдиний комплекс (блок).

Дидактична інтеграція - це комплекс взаємопов'язаних із диференціацією процесів, які спрямовані на діалектико-методологічне вирішення суперечності між диференціацією й інтеграцією в освіті; включає в себе погоджену інтеграцію змістових компонентів (внутрішньо-предметна і міждисциплінарна інтеграція, взаємозв'язок між циклами диференційованих та інтегрованих дисциплін навчального плану), прийомів, методів і форм навчальної роботи, споріднених професій. Дидактична інтеграція у вищій військовій школі виконує такі функції:

- формування цілісних знанневих структур у взаємодії загальноосвітніх і професійно-орієнтованих навчальних дисциплін;
- зменшення навчального навантаження на слухачів (курсантів, студентів) у зв'язку з інтеграцією загальнокультурних та суспільних, споріднених професійно-орієнтованих дисциплін, економія навчального часу;
- розвиток абстрактного мислення, узагальнених навичок і вмінь;

- формування основ наукового світогляду, інтегрованих знань з напрямку підготовки [4].

У той же час важко усвідомити, що без добре організованої самостійної роботи слухачів (курсантів, студентів) не можлива індивідуалізація навчання, а тим більше впровадження кредитно-модульної технології навчання.

Принцип **модульності** передбачає організацію засвоєння навчального матеріалу у дискретно-неперервному полі за наперед заданою модульною системою, яка складається з логічно завершених частин навчального матеріалу (модулів), зі структурованим змістом та цілісним навчально-управлінським циклом кожного модуля.

Висновки.

Кредитно-модульна технологія навчання, з одного боку, створює реальні можливості для гуманізації і демократизації, індивідуалізації та диференціації, інтеграції і модулювання навчального процесу, а з іншого - ці принципи лежать в її основі, є її специфічними вихідними положеннями, які моделюють нову навчальну технологію [7].

Проведений аналіз дозволяє дійти висновків, що розглянуті дидактичні принципи кредитно-модульної технології навчання потребують обґрунтування критеріїв оцінки та моніторингу якості професійної освіти у вищих військових навчальних закладах Збройних Сил України та військових підрозділах вищих навчальних закладів України.

Література

1. Наказ Міністерства оборони України та Міністерства освіти і науки України від 13.04.05 р. № 221/217 «Про затвердження Інструкції про організацію освітньої діяльності у вищих навчальних закладах Збройних Сил України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України».
2. Методичні рекомендації щодо модульно-рейтингового контролю засвоєння змісту навчання у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України. - К.: МОУ, 2001. - 52 с.
3. Національна доктрина розвитку освіти //Педагогіка і психологія професійної освіти. - 2002. - № 2. - С. 9-22.
4. І.В.Біжан та ін.. Організація навчально-виховного процесу, методичної і наукової роботи у вищій військовій школі: Підручник / І.В. Біжан - Харків: ХВУ, 2001 - 401 с.
5. Кривошелік А.І., Лусс Е.Я. Варіант побудови рейтингової системи контролю та оцінки діяльності тих, хто навчається, у вищій військовій школі/ А.І. Кривошелік, Е.Я. Лусс // Науково-методичний збірник №1(50) - Харків: ХВУ, 2000. - С.34-60.
6. Лусс Е.Я. Актуальні проблеми педагогіки вищої військової школи:/ Е.Я. Лусс - Харків: ХВУ, 2001 - 86 с.
7. Романюк І.М. Модульно-рейтингова технологія навчання та контролю засвоєння знань у вищому військовому закладі освіти: Дис. На здобуття ступеня канд. пед. наук. НПУ ім. М.П. Драгоманова. К.: -2003, 201 с.
8. Романюк І.М. Контекстний підхід та проблемне навчання в процесі підготовки фахівців - зв'язківців у вищих військових навчальних закладах / І.М. Романюк// Збірник наукових праць «Вісник Національної академії оборони України» № 1(14)/2010- К.:НУОУ, 2010. - С.68-71.
9. Романюк І.М. Модульні технології навчання як напрям у досягненні відповідної якості вищої військової освіти в галузі зв'язку / І.М. Романюк // Збірник наукових праць «Вісник Національної академії оборони України» № 4(17)/2010- К.:НУОУ, 2010. - С.95-98.